

Handboek voor de leraar basisonderwijs Studievragen

Walter Geerts, Jarla Geerts & René van Kralingen

**UITGEVERIJ
COUTINHO**

bussum 2023

Deze studievragen horen bij *Handboek voor de leraar basisonderwijs* van Walter Geerts, Jarla Geerts & René van Kralingen.

© 2023 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor de readerregeling kan men zich wenden tot Stichting UvO (Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, www.stichting-uvo.nl). Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in knipselkranten dient men contact op te nemen met Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN: 978 90 469 0836 5

NUR: 840

Inhoud

1	Is lesgeven een kunst?	4
2	Hoe begrijp en begeleid ik kinderen in de onderbouw?	5
3	Hoe begrijp en begeleid ik kinderen in de middenbouw?	6
4	Hoe begrijp en begeleid ik kinderen in de bovenbouw?	7
5	Hoe bereid ik mijn onderwijs goed voor?	8
6	Hoe geef ik goed onderwijs?	9
7	Hoe realiseer ik een goede werksfeer?	10
8	Hoe bouw ik aan een positieve groep?	11
9	Hoe maak ik gebruik van toetsen?	12
10	Hoe ziet het basisonderwijs in Nederland eruit?	14
11	Welke onderwijskundige kennis helpt je om beter onderwijs te maken?	15
12	Hoe blijf je groeien als juf of meester?	16

Hoofdstuk 1

Is lesgeven een kunst?

- 1a Wat bedoelen de auteurs met de term gereedschap?
  - 1b Teken je eigen gouden cirkel gericht op jouw keuze voor het onderwijs en vul deze in.
  - 1c Is er bij jou sprake van concerns als je aan de opleiding of het beroep van leraar denkt? Zo ja, welke? Zo nee, welk concern herken je bij anderen?
  - 1d Covey benadrukt dat een investering in de cirkel van commitment veelal zal leiden tot positieve veranderingen in de cirkel van invloed. Kun je dat toelichten?
  - 1e Teken het spiraalmodel voor reflectie.
-
- 2a Goed onderwijs berust volgens de auteurs op drie pijlers. Welke zijn dat?
  - 2b Wat zijn de drie grote onderwijsdoelen volgens Biesta?
  - 2c Teken het ui-model en vul dit in met een eigen kernkwaliteit.
  - 2d Wat is de driedeling die gemaakt wordt bij het beschrijven van de bekwaamheidseisen?
-
- 3 Geef een beknopt eigen voorbeeld van uitspreken, bespreken, afspreken en aanspreken.

Hoofdstuk 2

Hoe begrijp en begeleid ik kinderen in de onderbouw?

- 1a Vanaf welke leeftijd mogen kinderen in Nederland naar de basisschool?
  - 1b Hoe wordt de ontwikkeling van beweging tot gecoördineerde beweging in vaktaal aangeduid?
  - 1c Wat wordt er bedoeld met het egocentrisch wereldbeeld?
  - 1d Wat wordt er bedoeld met het begrip objectpermanentie?
-
- 2a Welke vier theorieën om leerprocessen te begrijpen worden er besproken in paragraaf 2.2?
  - 2b Leg beknopt uit wat de hechtingstheorie inhoudt.
  - 2c Noem drie van de vijf verschillende typen spel die je kunt onderscheiden bij het vrije spel.
  - 2d Waarom is de omgeving betrokken bij de taalontwikkeling van het jonge schoolkind?
  - 2e Leg kort uit wat de theory of mind inhoudt.
-
- 3a Wat zijn belangrijke thema's om het leren te ondersteunen?
  - 3b Noem drie voordelen van leeftijdsgebonden groepen.
  - 3c Wat wordt er bedoeld met betekenisvolle activiteiten?
  - 3d Van vrij spel tot leren via een spel is een continuüm. Voeg in de juiste volgorde drie andere vormen van spel in dit continuüm toe.
-
- 4a Wanneer zijn in Nederland de kleuterschool en de lagere school samengevoegd tot basisschool?
  - 4b Wat is het verschil tussen formeel en informeel leren?
  - 4c Benoem drie of vier hoofdonderdelen uit het kijkkader om te beoordelen of een leerling schoolrijp is.
  - 4d Leg uit waarom verwachtingsmanagement belangrijk is bij overgangsgesprekken.

Hoofdstuk 3

Hoe begrijp en begeleid ik kinderen in de middenbouw?

- 1a In de inleiding van paragraaf 3.1 worden verschillen aangegeven tussen groep 2 en groep 3. Benoem twee van die verschillen.
- 1b Beschrijf in één zin wat de lateralisatiefase inhoudt.
- 1c Waarom is de peergroep belangrijk bij de ontwikkeling van kinderen?
- 1d Waarom is de gesproken taal belangrijk om tot een mentale handeling te komen?

- 2a Hoe zou je aan kindertekeningen kunnen zien of ze gemaakt zijn door een leerling uit groep 3 of een leerling uit groep 6?
- 2b Teken een tabel met de drie leertheorieën: behaviorisme, constructivisme en cognitivisme. Noteer hierin twee belangrijke kenmerken per leertheorie.
- 2c Benoem de drie zones van ontwikkeling zoals Vygotsky die omschrijft.
- 2d Noem drie van de elf executieve functies.
- 2e Omschrijf kort wat empathie inhoudt.

- 3a Welke pedagogische vaardigheden helpen om het leren in de middenbouw te stimuleren?
- 3b Waarom is het belangrijk om zelf een rolmodel te zijn om gewoontevorming bij kinderen te stimuleren?
- 3c Noem drie van de vijf bouwstenen voor pedagogische sensitiviteit.
- 3d Noem drie van de zes aanbevelingen om leerprocessen te begeleiden in de middenbouw.

- 4a Waarom vinden de auteurs het belangrijk om een aantal factoren te bespreken die het leren kunnen belemmeren?
- 4b Welke drie algemene pedagogische didactische tips worden er in paragraaf 3.4.1 gegeven, die gericht zijn op handelingsgericht werken?
- 4c Het gemiddelde is in IQ-tests op 100 gezet. Wanneer wordt iemand aangemerkt als hoogintelligent?
- 4d Wat is het verschil tussen positieve en negatieve faalangst?

Hoofdstuk 4

Hoe begrijp en begeleid ik kinderen in de bovenbouw?

- 1a Leg uit hoe de ontwikkeling in de prepuberteit het leren van de kinderen kan beïnvloeden.
- 1b Leg uit waarom lichamelijke groei invloed heeft op de motoriek van een kind.
- 1c Wat is de rol van de musical of een eindtoneelstuk in het groepsproces?
- 1d Geef een toelichting op de uitspraak dat een kind in de bovenbouw veelal nog overtuigd is van het bestaan van 'de waarheid'.

- 2a Benoem een belangrijk verschil tussen oppervlakkig en diep leren.
- 2b Leg uit wat de basisbehoefte competentie, autonomie en relatie inhouden.
- 2c Welke zes verschillende cognitieve vaardigheden onderscheidt Bloom?
- 2d Noem drie van de zes vermogens die ten grondslag liggen aan intelligentie.
- 2e Beschrijf de leercyclus van Kolb.
- 2f Omschrijf het begrip metacognitie.

- 3a Noem een voorbeeld van een 'groot' ofwel achterliggend doel voor de bovenbouw.
- 3b Leg uit wat het begrip transfer inhoudt.
- 3c Leg uit wat het begrip computational thinking inhoudt.
- 3d Omschrijf kort in eigen woorden waarom leren voor het leven belangrijk is.

- 4a Hebben ouders/verzorgers het laatste woord wat betreft de schoolkeuze voor hun kind?
- 4b Wat heeft het begrip zelfbeeld te maken met de peergroep?
- 4c Wat is de gedachte achter de tienerschool?
- 4d Waarom is het verstandig om als leraar in het basisonderwijs ook kennis te hebben van het voortgezet onderwijs?

Hoofdstuk 5

Hoe bereid ik mijn onderwijs goed voor?

- 1a Welke drie onderdelen moeten in jouw onderwijs goed op elkaar zijn afgestemd om leerlingen goed te kunnen laten leren?
  - 1b Waarom is het nuttig om een striptekening van je lesvoorbereiding te maken?
  - 1c Teken de onderwijsregelkring.
  - 1d Formuleer een leerdoel voor je eigen hobby dat voldoet aan de criteria die in het kader in paragraaf 5.1.3 staan.
  - 1e Teken het model didactische analyse.
  - 1f Noem vier van de acht in paragraaf 5.1.5 genoemde onderdelen van de beginsituatie.
-
- 2a Wat betekent de afkorting VUT in het VUT-model?
  - 2b Benoem de zes sleutelbegrippen voor effectieve instructie.
  - 2c Benoem de zeven fasen van het lesmodel directe instructie.
-
- 3a Wanneer is een werkvorm in jouw ogen goed?
  - 3b Geef jezelf twee tips voor de volgende keer dat je iets gaat voorlezen in de klas.
  - 3c Benoem twee verschillende doelen die je kunt hebben met een kringgesprek.
  - 3d Er wordt weleens gezegd dat een onderwijsleergesprek pas goed is verlopen als het anders is gelopen dan je had gepland. Ben je het hiermee eens? Leg uit waarom.
  - 3e Benoem drie van de vijf sleutelkenmerken van samenwerkend leren.
  - 3f Leg uit wat de werkvorm draaiende hoeken, ook wel carrousel genoemd, inhoudt.
-
- 4 Geef een korte definitie in eigen woorden van het begrip formatief lesgeven.

Hoofdstuk 6

Hoe geef ik goed onderwijs?

- 1a Welke zes rollen kun je benutten als leraar?
  - 1b Welke twee dingen zie je een goed gastheer doen?
  - 1c Benoem een valkuil voor de rol van presentator.
  - 1d Geef twee tips om leren zichtbaar te maken in je rol als didacticus.
  - 1e Wat is de tip die het best bij jou past in de rol van pedagoog?
  - 1f Waarom was je wel of niet tevreden over je rol als afsluiter in de laatste les die je gegeven hebt?
  - 1g Wat is het belangrijkste verschil tussen de rol van coach en de rol van didacticus?
- 2 Benoem de vier fasen die je doorloopt bij het stellen van vragen aan de klas.
- 3a Leg het verschil tussen feedup, feedback en feedforward zo beknopt mogelijk uit.
  - 3b Leg eveneens beknopt uit wat het verschil is tussen feedback op de taak, de aanpak en de zelfregulatie.
  - 3c Benoem de drie onderdelen van een goede ik-boodschap.
  - 3d Wat zijn vijf belangrijke strategieën die je kunt inzetten om formatief les te geven?
- 4a Geef in je eigen woorden aan wat differentiëren in de klas inhoudt.
  - 4b Benoem de drie gebieden waarop leerlingen van elkaar kunnen verschillen.
  - 4c Wat is het verschil tussen convergente en divergente differentiatie?
  - 4d Benoem drie van de vijf metaforen van leren die Manon Ruijters omschrijft.

Hoofdstuk 7

Hoe realiseer ik een goede werksfeer?

- 1 Welke drie bouwstenen kunnen bijdragen aan een veilige werksfeer?
  - 2a Leg kort het verschil uit tussen competentie, autonomie en relatie.
  - 2b Geef een voorbeeld van interne attributie.
  - 2c Wat is het verschil tussen regels, procedures en routines?
  - 2d Leg kort uit waarom het pygmalioneffect relevant is voor het onderwijs.

  - 3a Noem de vijf vaardigheden van Kounin die nodig zijn voor goed klassenmanagement.
  - 3b Welke aanwijzing om alert te kunnen zijn in de klas vind jij het belangrijkste?
  - 3c Welke tip om te overlappen gaat jou heel goed af?
  - 3d Geef een eigen voorbeeld van het toepassen in je les van ofwel soepelheid ofwel momentum.
  - 3e Geef jezelf twee zelfbedachte tips voor hoe je de klas 'erbij kunt houden'.
  - 3f Wat is volgens jou het belang van variatie en uitdaging in je les?

  - 4a Waarom is het hebben van 'common ground' van belang om contact te maken met leerlingen?
  - 4b Benoem het stappenplan om contact te maken en goed te communiceren met je klas.
  - 4c Welke positie in de Roos van Leary zou je vaker willen innemen in je rol als docent?
  - 4d Noem een voorbeeld van een casus waarin je het belangrijk vond om op een andere wijze te reageren dan je eigen voorkeursstijl bij het omgaan met conflicten.

- 5 Geef een voorbeeld van het weergeven van routines door middel van plaatjes bij een kleutergroep.

Hoofdstuk 8

Hoe bouw ik aan een positieve groep?

- 1a Welke twee factoren bepalen of er sprake is van een prettige groep?
  - 1b Noem twee acties van jou als leraar die bijdragen aan een goed verloop van de formingfase.
  - 1c Wat kun je als leraar in de stormingfase bij de nieuw gevormde groepen doen?
  - 1d Moet je als leraar bij onenigheid tussen leerlingen in de normingfase altijd onmiddellijk ingrijpen? Waarom wel of niet?
  - 1e Noem twee acties van jou als leraar die bijdragen aan een goed verloop van de performingfase.
  - 1f Leg uit waarom het maken van een groepsfoto een passende actie kan zijn in de adjourningfase.
-
- 2a Geef een schatting van het percentage gepeste leerlingen op de basisschool en vergelijk dat met de informatie uit paragraaf 8.2.
  - 2b Noem twee kenmerken van pesten die geen kenmerken zijn van plagen.
  - 2c Leg uit waarom pesten gezien wordt als een groepsproces.
  - 2d Benoem drie van de vijf punten uit de vijfsporenaanpak.
  - 2e Op welke twee punten wijkt digitaal pesten af van 'regulier' pesten?
-
- 3a Wat verstaan de auteurs onder de afkorting GGL?
  - 3b Noteer beknopt de vijf niveaus van betrokkenheid.
  - 3c Welke drie tips gericht op het gedrag van de leraar op het schoolplein worden er in paragraaf 8.3.2 gegeven?
  - 3d Geef in zes stappen weer wat je bij een conflict kunt doen.

Hoofdstuk 9

Hoe maak ik gebruik van toetsen?

- 1a Van welke vijf onderwerpen moet je volgens de auteurs kennis hebben om op een verantwoorde wijze tot toetsuitslagen te komen?
  - 1b Wat zijn referentieniveaus en welk niveau moeten alle kinderen aan het eind van de basisschool in elk geval bereiken voor taal en rekenen?
  - 1c Welke drie verantwoordingsfuncties heeft toetsing op de basisschool?
  - 1d Noem vier verschillende toetsvormen die op een basisschool ingezet kunnen worden.
  - 1e Wat is het verschil tussen de betrouwbaarheid van een toets en de validiteit van een toets?
  - 1f Leg het verschil uit tussen relatieve en absolute cesuur.
-
- 2a Leg beknopt uit wat een leerlijn is.
  - 2b Noem drie van de vijf genoemde voordelen van doelen.
  - 2c Wat is het voordeel voor leerlingen als ze wekelijks leerdoelen opstellen en bespreken?
  - 2d Beschrijf op welk niveau (groep, niveaugroep, leerling) een voor jou bekende basisschool gegevens gebruikt om tot een instructieaanpak te komen.
  - 2e Door toetsresultaten te analyseren kun je ook informatie verzamelen over het gegeven onderwijs. Geef twee voorbeelden die met name gaan over het handelen van de leraar.
-
- 3a Teken een tabel van twee bij twee vakken waarbij je de begrippen methodeafhankelijk/methodeonafhankelijk afzet tegen summatief/formatief. Vul in elk veld een eigen voorbeeld in van een toets die je kent.
  - 3b Wat is het verschil tussen een methodeonafhankelijke toets en een methodeafhankelijke toets?
  - 3c Wat kenmerkt summatieve toetsen in het basisonderwijs?
  - 3d Waarom zien toetsen in de onderbouw en in de bovenbouw er verschillend uit?
-
- 4a Wat is het kenmerkende verschil tussen een stamgroep in het jenaplanonderwijs en een groep op een gewone basisschool?
  - 4b Op jenaplanscholen wil men voorkomen dat de toets alleen van de leraar is. Leg uit wat hiermee bedoeld wordt.
  - 4c Wat zou de reden kunnen zijn dat een jenaplanbasisschool voor een IEP-eindtoets kiest?
  - 4d Welke adviezen neem jij over van leraar Laura Spanjersbergh bij het opstellen van een rapport?
-
- 5a De auteurs accentueren de eigenheid van het basisonderwijs door een drietal punten te bespreken. Welke drie punten zijn dat?

- 5b Wat vind jij het meest kenmerkende verschil tussen toetsen in het basisonderwijs en toetsen in het voortgezet onderwijs?
- 5c Zijn er wettelijke regels omtrent het zittenblijven op de basisschool?
- 5d Behalve naar een eindtoets, zoals de IEP of Cito-toets, kan een basisschool bij het schooladvies ook kijken naar leerlingkenmerken. Noem twee van de vier in paragraaf 9.5.3 benoemde leerlingkenmerken.

Hoofdstuk 10

Hoe ziet het basisonderwijs in Nederland eruit?

- 1a Waar staat de term onderwijsbestel voor?
  - 1b Wat is het resultaat van de eerste fase van de schoolstrijd?
  - 1c Welke vier zuilen kun je tegenwoordig onderscheiden in het Nederlandse onderwijsstelsel?
  - 1d Uit welke drie categorieën is het landelijke onderwijsveld opgebouwd?
-
- 2a Noem drie factoren die dit hoofdstuk bespreekt die bepalend zijn voor de inrichting van een basisschool.
  - 2b Schrijf de afkortingen vwo, havo en vmbo voluit.
  - 2c Beschrijf kort wat lumpsumfinanciering inhoudt.
  - 2d Benoem twee verschillende onderwijsconcepten en beschrijf kort een kenmerkend verschil tussen deze twee concepten.
-
- 3a Benoem twee zaken die de kwaliteit van een basisschool mede bepalen, maar die niet vallen onder het direct handelen van de leraar in de klas.
  - 3b Benoem een kijkpunt uit het toetsingskader van de inspectie op schoolniveau en een kijkpunt op bestuursniveau.
  - 3c Waar staat de term PDCA-cyclus voor?
  - 3d Bedenk een eigen motto voor inclusief onderwijs.

Hoofdstuk 11

Welke onderwijskundige kennis helpt je om beter onderwijs te maken?

- 1a De auteurs benoemen in paragraaf 11.1 zes gebieden die het speelveld vormen van de ontwikkeling tot vakbekwame leraar. Welke zijn dit?
  - 1b Welke vijf kenmerken van goede leraren worden in deze paragraaf besproken?
  - 1c Teken het speelveld van de leraar.
  - 1d Geef in een tekening weer wat het iteratieve leerproces inhoudt.
  - 1e Beschrijf in eigen woorden één van de zes kenmerken van complexe leerprocessen, inclusief een voorbeeld.
  - 1f Geef een definitie in eigen woorden van gesitueerde kennis.
  - 1g Beschrijf beknopt de drie verschillende loops van loop learning.
-
- 2a Waarom is eigen onderzoek zinvol als je tot effectiever onderwijs wilt komen?
  - 2b Teken het spinnenweb van het leerplan.
  - 2c Kies één onderdeel van het leerplan en beschrijf in eigen woorden de drie tips die paragraaf 11.2.2 geeft.
-
- 3 Geef de cyclus van handelingsgericht werken weer in een getekend figuur.

Hoofdstuk 12

Hoe blijf je groeien als juf of meester?

- 1a Benoem de vier beroepscontexten van een leraar.
- 1b Beschrijf in eigen woorden het begrip professionele identiteit.
- 1c Geef een voorbeeld van hoe je assertiviteit, proactiviteit of empathie vorm kunt geven.

- 2a Wat is het verschil tussen reflectie in actie en reflectie op actie?
- 2b Wat is het verschil tussen gedragsgericht en betekenisgericht reflecteren?
- 2c Teken het ui-model dat gaat over kernreflectie en benoem de schillen.
- 2d Geef een eigen voorbeeld van herkaderen.
- 2e Leg kort uit wat intervisie is.
- 2f Teken de onderzoekscyclus.

- 3a Waarom is behoud van veerkracht belangrijk?
- 3b Wat is een algemeen advies bij het omgaan met concerns?
- 3c Wat is het voordeel van een realitycheck van je tijdsbesteding?
- 3d Geef een eigen voorbeeld van een welgevormd doel.
- 3e Geef een eigen voorbeeld van een kritische beroepssituatie.
- 3f Welke drie vragen moet je volgens de auteurs beantwoorden om een balans te vinden in je werk?